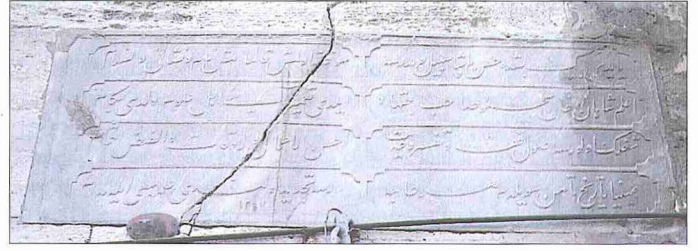

kalmış olan derslane, üç kernerı korunabilmiş bir revak ve hücreler bulunmaktadır. Girişi güneybatı yönüne açılan derslane, bir kenarı yaklaşık 5,5 m olan kare planlı bir mekândır. Önünde iki kubbeyle örtülen bir giriş mekânı yer almaktadır. Cadde genişletilirken dershanenin kuzeydoğu yönünden yaklaşık 4,5 m yola terk edilmiştir. Giriş cephesinden geri kalanlardan anlaşıldığına göre, kapının iki yanında birer alt pencere, yukarıda 3 üst pencere yer alıyordu. Kuzeybatı ve güneydoğu cephelerinden geri kalan kısımlarda, ilk pencerelerin başlangıçları korunmuştur. Aynı zamanda mescit olarak kullanıldığı belirtilen dershanenin kible hariç diğer cephelerinde 3 alt, 3 üst pencere düzeni olduğunu sanıyoruz. Dershanenin örtüsü hakkında kesin bir şey söylemek olası değilse de, duvar köşelerinde pendentif başlangıcı bulunmaması, kubbeyle geçişin büyük bir olasılıkla tromplarla sağlandığına işaret etmektedir. Batı ve kuzeybatı cephelerinde mevcut hücreler de tromplu kubbeyle örtülüdür" (DBİst.A, III, 489-490).

Taş bir merdivenle inilen bodrum üç mekânla bir dehlizden ibarettir. Alt katta ise gerçekten ne işe yaradıkları anlaşılmayan çeşitli büyüklükte mekânlar ve bunları bağlayan koridorlar bulunur. Bu mekânlardan bir tanesinde bir kuyu bileziği görülür. Girişin arkasındaki dikdört-

Hadım
Hasan
Paşa
Medresesi'nin
kitâbesi

gen büyük mekândan bir dehlizle yukarı kata çıkışı minare basamakları gibi helezonlu bir merdiven sağlar. Üst katta ortada iç avluyu temsil eden dikdörtgen bir boşluk vardır. Bunun bir kenarında, başlıkları çok geç döneme ait iki sütunun desteklediği üç kubbeli bir revak görülür. Çok az sayıdaki medrese hücreleri, bacaları hâlâ duran ocaklı ve dolaplı, kubbeli mekânlar halindedir. Yandaki daha küçük kubbeli odaların ne işe yaradığı anlaşılmadığı gibi binanın önü kesildikten sonra yapılan yamuk mekânın da fonksiyonu bilinmez. Yapı iki yanına bitişik yeni binalarla sarılı olduğundan medrese hücrelerinin evvelce yanlarda devam edip etmediği anlaşılmamaktadır. Ayrıca mevcut hücreler bir medrese için yetersizdir.

Bu medresenin mimarının kim olduğu bilinmemektedir. Klasik şemadan uzaklaşarak çeşitli yeniliklerle bir yapı meydana getiren ustanın, bu yıllarda Hassa mimarı olan ve Mimar Sinan'ın sanat akımını sürdüren Dâvud Ağa olabileceği akla gelmektedir. XVII. yüzyılda Köprülü, Merzifonlu Kara Mustafa Paşa, Amcazâde Hüseyin Paşa külliyesi gibi benzerlerine rastlanan yapılardan olan Hadım Hasan Paşa Medresesi'nin restore edilerek Türk sanatına kazandırılması gereklidir.

BİBLİYOGRAFYA :

Atâî, *Zeyl-i Şekâik*, s. 673; Evliya Çelebi, *Seyahatnâme*, I, 316; *Hadikatü'l-vüzerâ*, s. 48; Ayvansarayî, *Hadikatü'l-cevâmi'*, I, 98; a.e.: *Camilerimiz Ansiklopedisi* (haz. İhsan Erzi), İstanbul 1987, I, 137; *Sicill-i Osmânî*, II, 125; *Museâ Benaki guide*, Atina 1936, s. 77-78; İzzet Kumbacılar, *İstanbul Sebilleri*, İstanbul 1938, s. 11; Danişmend, *Kronoloji*, III, 186, 498; Baltacı, *Osmanlı Medreseleri*, s. 220-223; Yüksel Yolcu, *Demircanlı, İstanbul Mimarisi İçin Kaynak Olarak Evliya Çelebi Seyahatnâmesi*, İstanbul 1989, s. 324; Affan Egemen, *İstanbul'un Çeşme ve Sebilleri*, İstanbul 1993, s. 352; Ömer Faruk Şerifoğlu, *Su Güzeli, İstanbul Sebilleri*, İstanbul 1995, s. 34; Mübahat S. Kütükoğlu, "1869'da Faal İstanbul Medreseleri", *TED*, sy. 7-8 (1977), s. 324-325, nr. 53; a.mlf., "Dârü'l-Hilâfeti'l-'Aliyye Medresesi ve Kuruluşu Arefesinde İstanbul Medreseleri", *İTED*, VII (1978), s. 40; Zeynep Ahunbay, "Hadım Hasan Paşa Medresesi", *DBİst.A*, III, 489-490 (Hadım Hasan Paşa Medresesi olarak verilen fotoğraf bu binaya ait değildir).

SEMAVİ EYİCE

HADİM İBRÂHİM PAŞA KÜLLİYESİ (bk. İBRÂHİM PAŞA KÜLLİYESİ).

HADİM İBRÂHİM PAŞA MESCİDİ ve MEDRESESİ

(bk. ESEKAPISI
MESCİDİ ve MEDRESESİ).

HADİM SİNAN PAŞA (ö. 922/1517)

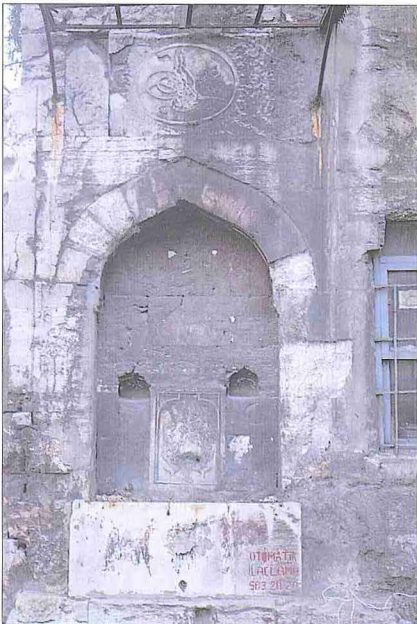
Osmanlı vezîriâzamı.

Dubrovnik belgelerine göre aslen Bosnalıdır. Hadım olduğu için Habeşli olmayan harem ağalarının bulunduğu Akağalar Ocağı'na alındı. Daha sonra sancak beyliğiyle saraydan çıkarıldı ve çok geçmeden Bosna sancak beyliğine getirildi. Yavuz Sultan Selim, İran seferi için İstanbul'dan ayrılıp Maltepe konağına geldiğinde Anadolu Beylerbeyi Mustafa Paşa'yı görevden alarak yerine Hadım Sinan'ı getirdi (23 Nisan 1514). Sinan Paşa, emrindeki Anadolu askeriyeye Seyitgazi yakınında Akçavıran konağında "alay gösterdi". Ordu 10 Temmuz'da Akşehir sahrası Güzeller çayırında konaklayınca karakol hizmetine tayin edilerek ileriye gönderildi.

Çaldıran'da, Osmanlı klasik savaş düzeni gereği Sinan Paşa beylerbeyilik kuvvetleriyle ordunun sağ kolunda görev aldı. 2 Receb 920'de (23 Ağustos 1514) savaş başladığı zaman Safevî kuvvetlerinin solunda yer alan Diyarbekir hâkimi Ustaclu Mehmed Han'ın (Ustacluoğlu Mehmed) hücumuna uğradı. Fakat toprakları tam zamanında ateş açıtırıp Safevî kuvvetlerini bozdu; bu arada Ustacluoğlu Mehmed yakalanıp öldürüldü. Çaldıran Savaşı'nın zaferle sonuçlanmasında büyük payı olan Hadım Sinan Paşa, 25 Ağustos'ta toplanan divanda savaş sırasında hayatını kaybeden Hasan Paşa'nın yerine Rumeli beylerbeyliğine getirildi.

Çaldıran dönüşünde yiyecek sıkıntısı çekmemesi için Rumeli ve Anadolu beyler-

Hadım Hasan Paşa Çeşmesi - Cağaloğlu / İstanbul

beylerine kış Amasya'da geçirmeleri emri verilmişti. 1515 yılı baharında Sinan Paşa Dulkadiroğulları ülkesini zaptetmekle görevlendirildi. Zira Osmanlılar'ın desteğiyle Dulkadiroğulları Beyliği'ni ele geçiren Alâüddeve Memlükler'le de anlaşarak ikili bir siyaset takip etmiş, böylece II. Bayezid döneminde Memlükler'le yapılan savaşlarda olumsuz bir rol oynamıştı. Yavuz Sultan Selim Şah İsmâil üzerine yürürken kendisini sefere çağırdığı halde buna katılmamış, üstelik Osmanlı ikmal kollarına saldırmıştı. Bu sebeple Çaldıran dönüşünde, Osmanlı hizmetinde bulunan eski Dulkadir beylerinden Şehsuvar'ın oğlu Ali Bey, Kayseri ve Bozok sancakları kendisini tevcih edilerek Dulkadiye sınırına gönderilmişti. Sıkışan Alâüddeve, Memlük Sultanı Kansu Gavri'ye başvurup korunmasını istedi. Kansu Gavri de Osmanlı padişahına bir elçi göndererek Şehsuvaroğlu Ali Bey'in o yöreden alınmasını talep etti. Bu durumda Dulkadiroğulları problemini kesin olarak çözmeye karar veren Yavuz Sultan Selim, 5 Haziran 1515'te Sivas'ta Hadım Sinan Paşa'yı serasker tayin edip Alâüddeve üzerine gönderdi. Yanında Şehsuvaroğlu Ali Bey olduğu halde 10.000 kişilik bir kuvvetle Dulkadiroğulları topraklarına giren Sinan Paşa, 12 Haziran 1515'te Gökşun yakınlarında cereyan eden savaşta Alâüddeve'yi bozguna uğrattı. Ele geçirilen Alâüddeve, dört oğlu ve otuz kadar ileri gelen Dulkadir beyi öldürüldü. Yavuz Sultan Selim, oğlu Süleyman'a gönderdiği Kemah ve Dulkadiye fetihnâmesinde Sinan Paşa'nın hizmetinden övgüyle söz ettiği gibi, 18 Haziran'da Gökşun çayırında toplanan divanda Sinan Paşa'yı Dukakinzâde Ahmed Paşa'nın katlinden sonra boş kalan vezirîâzamlığa getirdi.

Sinan Paşa'nın bu ilk sadâreti çok sürmedi. Yavuz Sultan Selim, doksan yedi gün sonra 14 Şâban 921'de (23 Eylül 1515) Hersekzâde Ahmed Paşa'yı beşinci defa sadârete getirdi; Sinan Paşa'nın gönlünü almak için de kendisine nakit para verip kılıç ve kaftan hediye etti. Ancak Çaldıran'da yenilen Safevîler'in Doğu Anadolu'da yeniden hâkim olmak için sarfettikleri çabalar ve elde ettikleri bazı başarırlara öfkelenen Yavuz Sultan Selim Hersekzâde Ahmed'i görevden aldı ve Hadım Sinan Paşa'yı ikinci defa sadârete getirdi (26 Nisan 1516). Onun bu ikinci vezirîâzamlığı Ridâniye'de şehid olmasına kadar dokuz ay sürmüştür.

Sinan Paşa, sadârete getirilişinin hemen ardından Güneydoğu Anadolu böl-

gesinde Osmanlı hâkimiyetini sağlamak için Diyarbekir yöresi seraskerliğiyle görevlendirildi. 28 Nisan'da İstanbul'dan ayrılıp 40.000 kişiyle Elbistan'a vardığında sınırındaki Memlük ümerâsına mektuplar yazarak Fırat'ı geçmek istediğini bildirdi. Fakat onlardan olumlu cevap alamadığı gibi Kansu Gavri ile Şah İsmâil arasında iş birliği bulunduğunu anladı ve durumu padişaha arzetti. Esasen 4 Haziran'da İstanbul'dan yola çıkmış olan Yavuz Sultan Selim mektubu alınca Filçayırı konağında divanı toplayarak Memlük sultanına karşı savaş açılmasını kararlaştırmış, Hadım Sinan Paşa'ya da Fırat üzerinde köprüler kurup padişahı beklemesi emredilmişti.

Padişah 23 Temmuz'da Elbistan önlerinde Sinan Paşa ile buluştu. Çeşitli bölgelerden gelen eyalet askerleriyle Mengli Giray'ın oğlu Sa'd Giray kumandasındaki Kırım kuvvetleri de burada orduya katıldı. Bu arada ordugâha gelen Memlük elçisi geri gönderildi ve Memlük sultanının Halep'ten çıkıp iki menzil ilerideki Hz. Dâvûd Türbesi önünde Mercidâbık'ta kargâh kurduğu öğrenilince oraya hareket edildi. İki ordu 25 Receb 922 (24 Ağustos 1516) günü karşılaştı. Yavuz Sultan Selim her zaman olduğu gibi merkezde, Sinan Paşa ise sağ kolda yer aldı. Sinan Paşa'nın karşısında Memlükler'in sol koluna kumanda eden Hayır Bey bulunuyordu. Savaş Osmanlılar'ın galibiyetiyle sonuçlandı, Kansu Gavri de bu savaşta öldü. Halep, Hama, Humus ve Şam ele geçirildi; böylece bütün Suriye zaptedilmiş oldu.

Gereken idarî tedbirleri almak için uzun süre Şam'da kalan padişah, 1 Aralık 1516'da Hadım Sinan Paşa'yı bir miktar askerle Gazze üzerine gönderdi. Cisriyakub, Taberiye gölü, Remle üzerinden Gazze'ye varan Sinan Paşa, Canbirdi Gazâlî kumandasındaki Memlük kuvvetleriyle 21 Aralık'ta şehrin güneybatısında Hanyûnis mevkiinde karşılaştı. Savaşta Canbirdi yenildi, Memlük beylerinden birçoğu öldürüldü. Zafer haberi Şam'dan hareket etmiş olan padişaha Halhuliye Yurdu'nda ulaşmış, toplar atılarak şenlikler düzenlenmiş ve müjdeyi getiren Kethüdâ Hasan'a 80.000 akçelik zeâmet verilmişti.

Yavuz Sultan Selim 3 Ocak 1517'de Gazze'ye ulaşarak Sinan Paşa ile buluştu. Kahire üzerine hareket edilince Sinan Paşa bir miktar askerle ileriye gönderildi. Çöl geçilip Birketülhuccâc'a varıldığında urbânın giriştiği bir baskın hareketi Sinan

Paşa'nın gayretiyle püskürtüldü (22 Ocak 1517).

Mısır'ın Osmanlı topraklarına katılması ile sonuçlanan ve 29 Zilhicce 922 (23 Ocak 1517) tarihinde cereyan eden Ridâniye Savaşı'nda Hadım Sinan Paşa yine sağ kolda yer aldı. Yeni Memlük sultanı Tomanbay bütün kuvvetleriyle Yavuz Sultan Selim'in bulunduğu merkeze saldırdı. Orada başarılı olamayınca da sağ kola yöneldi. Göğüs göğüse çarpışmaya dönüşen bu mücadelede Sinan Paşa yaralandı, otağına götürüldüğünde de vefat etti. Naaşı zaferin kazanılmasının ertesi günü Şeyh Timurtaş Zâviyesi'ne gömüldü, Yavuz Sultan Selim de üzerine türbe yapılmasını emretti.

Akağalar içinden vezirîâzamlığa kadar yükselen devlet adamlarının ikincisi olan Sinan Paşa cesareti, dürüstlüğü ve görevine bağlılığı ile tanınmıştır. Yavuz Sultan Selim gibi çok sert bir padişaha hizmet ederken onun gazabına uğramamış olması sadakati kadar iyi bir yönetici olduğunu da göstermektedir. Bundan dolayı padişah kendisini kaybetmekten dolayı çok üzülmüş ve bunu, "Gerçi Mısır'ı aldık ama Sinan'ı kaybettik" sözleriyle ifade etmiştir. Sinan Paşa'dan boşalan sadâret makamına da ancak on gün sonra Vezir Yûnus Paşa'yı getirmiştir.

BİBLİYOGRAFYA :

İdris-i Bitlisi, *Selimsahnâme*, TSMK, Emanet Hazinesi, nr. 1423, vr. 81^a vd.; İbn Kemal, *Tevârih-i Âl-i Osmân*, IX. Defter, Veliyyüddin Efendi, nr. 2447, tür.yer.; İbn İyâs, *Bedâi'u'z-zühûr*, Bulak 1312, III, tür.yer.; *Haydar Çelebi Rûznâme-si* (Ferîdun Bey, *Münşeatü's-selâtin* içinde), İstanbul 1274, I, 458-481; Silâhşor, *Fetihnâme-i Diyâr-ı Arab* (nşr. Selâhaddin Tansel, TV, 1/2 [1941], içinde), s. 298-308; Celalzâde Mustafa, *Selîmnâme*, TSMK, Revan Köşkü, nr. 1274, tür.yer.; Yûsuf, *Selîmnâme*, Süleymaniye Ktp., Esad Efendi, nr. 2148, tür.yer.; Hoca Sâdeddin, *Tâcû'l-tevârih*, II, 221-369; Âli, *Künhü'l-ahbâr*, Süleymaniye Ktp., Esad Efendi, nr. 2162, vr. 243^a vd.; Münecimbaşı, *Sahâifü'l-ahbâr*, III, 447-475; *Hadikatü'l-vüzerâ*, s. 21 vd.; Hammer (Atâ Bey), IV, 138 vd.; *Sicill-i Osmânî*, III, 105; Halil Edhem [Eldem], *Mısır'ın Son Memlük Sultanı Melik Tumanbay II Adına Çorlu'da Bulunan Kitâbe*, İstanbul 1945, s. 13-14; a.mlf., "Mısır Fethi Mukaddimatına Ait Mühim Bir Vesika", *TTEM*, XVII/19 (1928), s. 30-36; Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, II, 541-543; Selâhaddin Tansel, *Yavuz Sultan Selim*, Ankara 1969, tür.yer.; Danişmend, *Kronoloji*, V, 15; [T. H.], "Sinan Paşa", *İA*, X, 661-666; Feridun Emen, "Canbirdi Gazâlî", *DİA*, VII, 141-142.

ŞERAFETTİN TURAN

HADİM SÜLEYMAN PAŞA

(bk. SÜLEYMAN PAŞA, Hadım).